

Privāto mežu koksnes pārdošanas apjomi Īrijā pieaug. Kādi ir nozares mērķi tuvākajā nākotnē?

Latvijas Mežu sertifikācijas padome

Īrijas Centrālās Statistikas biroja dati par 2025.gadu tika publicēti pavisam nesen - 2026. gada septembrī, un tie liecina, ka Īrijas kokzāģētavas un pārstrādes rūpnīcas bija iepirkušas rekordlielu neapstrādāto kokmateriālu apjomu - 3,81 miljonu kubikmetru. Tas ir par 7% vairāk nekā gadu iepriekš. Šo vēsturisko kāpumu sekmēja tieši privāto mežu īpašnieki, kuri no savām audzēm pārdeva 1,61 miljonu kubikmetru koksnes - tas ir lielākais apjoms pēdējās desmitgades laikā. Turpretī valsts mežos pārdošanas apjomi kritās par 137 000 kubikmetru, sasniedzot zemāko līmeni kopš 2021. gada - 2,2 miljoni kubikmetru.

Galvenais cēlonis šim krasajam pavērsienam bija spēcīgā vētra *Eovina* – īru valodā - *Éowyn*, kas Īriju skāra 2025. gada janvārī, vēja brāzmām sasniedzot pat 142 km/h (39 m/s). Bijušais mežsaimniecības valsts ministrs Maikls Hīlijs-Rejs norādīja, ka vētra vienā naktī Īrijā izgāza tik lielu koksnes daudzumu, kādu parasti nocērt 2,5 gadu laikā. Kopumā cieta vairāk nekā 26 000 hektāru meža, no kuriem gandrīz puse piederēja privātpersonām. Vētras dēļ tirgū nonāca milzīgs daudzums mazvērtīgākas koksnes. Vislielākais "lēciens" bija dedzināšanai paredzētajai apaļkoksnei, kuras iepirkuma apjomi pieauga par 94%, sasniedzot 340 000 kubikmetrus un privātie īpašnieki nodrošināja lielāko tiesu - kāpumu no 97 000 līdz 242 000 kubikmetriem. Neraugoties uz to, lielāka caurmēra zāģbaļķi joprojām veidoja prāvāko daļu no kopējā tirgus - 42% jeb 1,6 miljonus kubikmetru.

Atbalsta programma vējgāžu skarto mežu atjaunošanai

Tā ir 55 miljonus eiro liela iniciatīva, kuru 2026. gada aprīlī atklāja Īrijas Lauksaimniecības, pārtikas un jūrlietu ministrs Mārtins Heidons. Tās galvenais mērķis bija sniegt finansiālu palīdzību mežu īpašniekiem, lai tie spētu pārstādīt un atjaunot platības, kuras 2025. gada janvārī pilnībā nopostīja spēcīgā vētra *Eovina*.

Apskatot programmas nosacījumus un tās praktisko darbību, redzami vairāki svarīgi aspekti un ierobežojumi, ar ko jārēķinās mežu īpašniekiem. Programmas pieteikumu pieņemšana tika uzsākta tikai 15 mēnešus pēc vētras – tāpat, faktiski, tikai 2026.gada maijā. Šāda laika nobīde nozīmē, ka daudzi mežu īpašnieki ilgstoši atradās neziņā par valsts atbalsta saņemšanu, kamēr liela daļa koksnes jau bija jāizvāc un jārealizē tirgū par jūtami zemākām cenām - īpaši enerģētiskās koksnes segmentā.

Jāuzsver arī, ka valsts finansējums netiek izmaksāts uzreiz. Programmas noteikumi paredz, ka pēdējā finansējuma daļa - ceturtnā daļa jeb 25% no kopējā granta apjoma - meža īpašniekam tiek izmaksāta tikai četrus gadus pēc tam, kad jaunie koki ir iestādīti zemē un tam ir oficiāls apstiprinājums. Tas nozīmē, ka īpašniekiem ir jābūt gataviem ilgtermiņa līdzfinansēšanai un pacietībai, līdz valsts pilnībā atlīdzinās solītos izdevumus.

Pašreizējā vējgāžu programma darbojas kā atsevišķs, ārkārtas pasākums, jo Īrijas nākamā oficiālā nacionālā Meža programma startēs tikai 2028. gada 1. janvārī. Līdz ar to šie 55 miljoni eiro kalpo kā pagaidu finanšu tilts, lai aizpildītu robu līdz jauno mežsaimniecības politikas vadlīniju ieviešanai. Lai gan programma palīdz atjaunot izpostītos mežus, īpašniekiem ir jāpakļaujas pašreizējai valsts politikai, kas stingri ierobežo skujkoku - īpaši Sitkas egļu - stādīšanu par labu vietējiem lapu kokiem. Tas nozīmē, ka īpašnieki, visticamāk, nevarēs atjaunot savus mežus ar tieši tādu pašu audžu sastāvu, kāds tas bija pirms vētras, jo valsts pašlaik dod priekšroku mežu diversifikācijai un vietējo sugu masveida ieviešanai. Šī programma īru mežsaimniekiem ir kritiski svarīga, jo vētra skāra vairāk nekā 26 000 hektārus meža, no kuriem teju puse piederēja tieši privātajiem īpašniekiem, kam valsts finansiālais atbalsts ir izšķirošs meža produktivitātes atgūšanai.

Īrijas mežsaimniecība šobrīd

Pašlaik Īrijas mežsaimniecības nozare atrodas pārejas posmā, kurā īstermiņa izejmateriālu pārpilnība mijas ar nopietnām bažām par nākotnes resursu ilgtspēju.

Kā jau norādījām rakstā iepriekš, Īrijas meža nozare joprojām risina vētras radītās sekas. Īrijas valdības meža atjaunošanas programmas process ir ļoti lēns. Valstī vērojams krass komerciāli izdevīgās Sitkas egles stādījumu samazinājums - no gandrīz 13 000 hektāru 1993. gadā līdz nieka 701 hektāram 2025. gadā. Lai gan šī suga Īrijas klimata apstākļos aug ātri, tā ir ļoti jutīga pret vējgāzēm. Tā vietā valsts tagad prioritāri atbalsta vietējo lapu koku stādīšanu, kas pērn veidoja gandrīz divas trešdaļas no jaunajām platībām. Šis straujais pavērsiens uz lapu kokiem ir radījis nopietnu konfliktu starp vides mērķiem un industriju. Nozares organizācijas, piemēram, *SEEFA* un *Forest Industries Ireland*, ceļ trauksmi, ka komerciālo skujkoku stādīšanas noraidīšana nākotnē atstās īrus bez vietējiem būvmateriāliem. Tas, savukārt, tieši apdraud valdības ambiciozo plānu līdz 2030. gadam uzbūvēt 300 000 jaunu mājokļu, kuros tieši vietējā koksne ir noteikta kā prioritāri izmantojamais materiāls.

Valsts un privātie meži

Kamēr valsts mežu ieguves apjomi saruka par 137 000 kubikmetru, sasniedzot zemāko līmeni kopš 2021. gada, privātais sektors piedzīvoja

strauju izaugsmi. Šo izmaiņu rezultātā privāto mežu daļa kopējā tirgū pieauga no 35% līdz 42%, kamēr valsts sektora daļa samazinājās līdz 58%. Vētra skāra abas puses līdzīgi - no kopumā 26 000 hektāriem cietušo mežu platību gandrīz puse jeb nepilni 13 000 hektāru piederēja privātpersonām. Tomēr tieši privātpašnieki spēja operatīvāk reaģēt un lielākos apjomos realizēt vējgāžu koksni tirgū. To apliecina fakts, ka lielākas dimensijas zāģbaļķu apjomi no privātajiem mežiem viena gada laikā kāpa par piekto daļu jeb 20% un sasniedza 682 000 kubikmetru.

Vislielākā atšķirība starp abiem sektoriem bija vērojama tieši kurināmās koksnes segmentā. Kamēr valsts meži šī produkta piegādes palielināja tikai par 19 000 kubikmetru, privātie mežu īpašnieki nodrošināja milzīgu apjomu. Ilgtermiņa perspektīvā šī tendence nav nejauša. Kopš 2016. gada valsts mežu piegādes ir pat nedaudz sarukušas - par 54 000 kubikmetru, turpretim privāto mežu apjomi desmit gadu laikā ir pieauguši par iespaidīgiem 141%, veiksmīgi samazinot vēsturisko plaisu starp abiem īpašuma veidiem.

Īru mežsaimniecības mērķi līdz 2035. gadam

Īrijas meža nozares nākotnes attīstību pašlaik diktē "Wood-First" jeb "Koksne kā prioritāte" ceļvedis, ko valdība apstiprināja šī gada vasarā. Stratēģija ir izstrādāta, lai sasaistītu dabas resursu ieguvu ar valsts lielākajiem ekonomiskajiem un sociālajiem izaicinājumiem.

Galvenais stratēģiskais mērķis ir panākt, lai Īrijas kopējā neapstrādātās koksnes ražošana līdz 2035. gadam sasniegtu 7,8 miljonus kubikmetru gadā. Salīdzinājumam - pašlaik valsts kopējais ražošanas līmenis svārstās ap 5 miljoniem kubikmetru, kas nozīmē, kas nākamo deviņu gadu laikā nozarei ir jāsarūpē aptuveni 55% liels jaudas pieaugums. Šis koksnes ieguves kāpums ir tieši pakārtots valsts mērķim līdz 2030. gadam uzbūvēt vairāk nekā 300 000 jaunu mājokļu. Valdības jaunā politika paredz, ka īru audzētā koksne ir pats pirmais materiāls, kas valsts iestādēm un publiskajiem partneriem ir jāizvērtē un jāizmanto jaunu ēku un infrastruktūras būvniecībā, tādējādi samazinot atkarību no importētiem būvmateriāliem.

Lai nozare neizsmeltu koksnes resursus pēc tam, kad tiks pilnībā likvidētas nesenās vētras sekas, valsts plāno pāreju uz nākamo nacionālo Meža programmu, kas oficiāli startēs 2028. gada 1. janvārī. Tās uzdevums būs stabilizēt stādīšanas tempus un nodrošināt finansējumu mežu atjaunošanai. Tomēr šo mērķu sasniegšanu nopietni apdraud pašreizējā mežu stādīšanas krīze. Tā kā komerciāli visvērtīgākās Sitkas egles stādīšana ir piedzīvojusi gandrīz pilnīgu sabrukumu un divas trešdaļas jauno platību tagad aizņem ekoloģiski vērtīgie, bet lēni augošie vietējie lapu koki, meža industrijas pārstāvji atklāti brīdina - valstij drīzumā var akūti pietrūkt vietējo skujkoku zāģbaļķu, bez kuriem plānoto māju karkasu būvniecība un 2035. gada ražošanas mērķi būs nereāli.